

GARASI ALBISUA rođena je 1985. godine u Santurciju, u Baskiji. Spisateljica je, scenaristkinja i autorka stripova. Po obrazovanju je grafička dizajnerka, ali je svoj autorski rad rano usmerila ka književnosti, ilustraciji i stripu.

Piše za odrasle i mlađu publiku, a bavi se i podsticanjem čitalačke kulture: vodi čitalačke klubove i radionice kreativnog pisanja. Objavila je knjige *Nola egiten dute dortokek?* (2015), *Kemena* (2017), *Izadia* (2018), *Geun* (2019), *Lea ipurterrea eta harmonika trebea* (2021), *Iruleak* (2022), *Gaizkileen galtzada* (2023), *Egunen akabera* (2024).

Roman *Termita* doneo joj je 2025. godine književnu nagradu „Euskadi”, jedno od najvažnijih priznanja baskijske književne scene. U svom književnom radu Albisua se kreće između proze, scenarija i vizuelnog pripovedanja, sa izrazitim interesovanjem za marginalizovane glasove, telo, porodične odnose i različite oblike društvenog pritiska.

blumizdavastvo.rs

b

Garasi Albisua
TERMITA

edicija
KIRKA (knjiga br. 76)

prevod sa šanskog
Ksenija Bilbija

uredništvo, lektura
Aleksandar Šurbatović
Tamara Krstić
Milica Belobrk

naslov originala i autorska prava
TERMITA

Prvi put objavljeno na šanskom jeziku u
izdanju Galaxia Gutenberg pod naslovom

Termita © Garazi Albisua, 2024.

Ovaj prevod objavljen je na osnovu
sporazuma sa Galaxia Gutenberg, S.L.,
Barselona (Španija), i Iniciativas
Empresariales Ilustrata, S. L.

PRETVARAJ SE

„jedi”

Hladnoća se uvlači u kuhinju. Jecaji dvoje dece se pretvaraju u mantru. Još jedan zvuk, sveprisutan, zaglušujući. Uvlači se pod kožu da ne bi morao da se čuje: plaču od gladi.

Majka odvodi u kuhinju one koje je u stanju da skupi: neka se hrane toplotom. Čini joj se da će i sama zaplakati, da će osetiti udarac pesnice u stomak.

Ali ne plače. Sve je dobro smislila: hvata devojčicu za šiju i odvodi je u ćošak. Devojčica joj se prepušta. Majka vadi nešto iz džepa kecelje i grubo ga tura u devojčicinu ruku.

– Jedi – kaže joj.

Esperansa otvara šaku i vidi komad sira. Ne okleva. Proždire ga.

I esperansa

Ako izađem čim prestane kiša, kad se miris promeni i vazduh omekša, terasa postaje sigurno utočište. Na tih nekoliko trenutaka oker pločice su u stanju da uhvate snove. Pojas koji razdvaja život kuće od spoljnog života. Vlažnost se može žvakati, ima ukus prašnjavih kućnih grinja i zagađenih gradskih mikroba. Skoro sam srećna u tih osamdeset sedam sekundi ćilibarske slobode. Posle ponovo dolazi mir.

Besmislen i proklet mir.

Čujem Termitino telo. Probudila se. Lice joj presecaju dve žute raspukline koje oponašaju ljudske oči, ali oni koji se usude da prođu ovuda veruju da pripadaju demonu. Priznajem da su u pravu.

To je moja baka.

II alameda

Kad sam sama, na čistim i prostranim trotoarima Alamede me izbegavaju. Na Alamedi me izbegavaju ako nisam sa majkom ili ako im ne treba neka vrsta pomoći. Ako me nešto i priupitaju, onda to brzo izgovaraju; i ne podižu pogled.

Smeta mi kako se ljudi oblače. Koriste odeću kao da je deo njihove kože; hrane je, glancaju, peglaju i natapaju omekšivačem. Prave sopstveni izlog u kom se izlažu. Osete moju žudnju i udaljavaju se. Prepoznamo se nemim gestom, shvatamo tu nepobitnu istinu koja postoji u tišini: nalazimo se na različitim policama.

U kući nema ogledala, Termita ih je razbila pre tri nedelje i ja se bojim da vidim svoj odraz u izlozima. Lica onih koji mi se obraćaju ništa mi ne govore; pognutih glava mi gledaju u vrh čizama ili u porub pantalona.

Retko se usude da podignu pogled iznad kolena.

I ja gledam njihovu obuću. Čista, nova, blistava. Tu i tamo poneka blatnjava cipela. Ispred mene se zaustavljaju crne lakovane mokasine. Pertle vezane u savršenu mašnicu koja izgleda nemoguće. Gledam da li je možda rajsferšlus negde iznutra. Možda je mašnica tako fabrički napravljena. Ne nalam rajsferšlus. Nema ni jedne jedine fleke. Pitam se kojim ulicama su hodale, a koje su izbegle. Koliko su metara prešle otkako su stale na asfalt.

Dva puta nervozno tapkaju po kaldrmi.

– Šta je? – prkosno pitam.

Niko ne odgovara. Vlasnica mokasina mi krišom tutnu zgužvani papir koji bih ja, improvizovani Haron, trebalo da prosledim baki. Onda se okreće. Odlazi.

Odjek njenih koraka je kao nešto što želi da me proguta, da me odvuče sa sobom u košnicu. Ka nekakvom pripadanju. Zvuk primitivnih bubnjeva je zlokoban, plemenski. Oda kiši koja neće doći, ali koja povezuje roj u paranoidni ples.

Pratim pogledom izvajane noge koje stvaraju taj ritam, noge obavijene neprozirnim crnim čarapama napola progutanim

uskom suknjom i ukrašenim sakoom koji pri svakom koraku dodiruje guzicu. Opčinjena sam ritmom. Njenim hodom. Prožima me jeza koja me budi. Pokušavam da se setim gde sam to već videla. U nekom filmu, kad sam imala petnaest godina. Na slici u časopisu, kad sam imala trinaest. Svejedno. Taj hod pripada sjaju glatkog voštanog papira iz modnih časopisa, stranicama gomile romana i svoj toj fikciji u koju ne želim da uđem.

Neću. Stalno to sebi ponavljam, ubrzano, šapućem mantru koja me udaljava od zujanja mokasina. Nikako. Ne idem. Ne želim da idem. Ne želim. Ne.

Odeća se bori sa mojim telom. Savija se gde ne treba, gužva, prlja i cepa.

Viče na mene, ljuta – buni se. Prekriva me kao poklon umotan bez mnogo truda, ali ja se branim – zatežem, popuštam, sečem, krotim i primoravam odeću da me dodirne. Da dodirne sav moj celulit. Moje pege. Moje naslage sala. Suve laktove. Moje nejednake grudi. Moje neobrijane dlake. Moja široka leđa. Neku modricu od udarca

o nameštaj u kući, o sedište autobusa ili o barsku stolicu koja je zakovana za pod.

Prelazim ulicu i gledam u balkone; tako se primoravam da hodam uspravno i ostavim utisak snažne žene. Dok iza mene ostaje trotoar od crvenkastih petougaonika, ja rastem. Postajem viša, raspuštam kosu, ona blista. Kad stignem na posao, već sam se pretvorila u radnicu kakvu žele da imaju.

III

ono što imaju

Tokom osam i po sati radnog vremena, potpuno sam predana održavanju zablude.

Pomaže mi jedna od amajlija koju mi je Termita poklonila kad je još uvek bila od onih baka koje mirišu na niveu i mentol bombone. Imala sam devet ili deset godina i bila sam od onih unuka koje kad idu u posetu baki, nose vino i sir. Još jedna klinka sa prljavim rukama i žvakom u ustima. U to vreme smo pravile krofne: ona bi udarala testo. Snažno. Zgrabila bi ga svojim svračijim noktima, jednim odozgo, a drugim odozdo; kad treba da tresne grudvu brašna, vode i soli o sto, munjevito izvlači kandže. Ja sam žarko želela da ne uspe, da joj izmakne iz ruku, da ne stigne da ih izvuče. Ona je vrlo dobro znala i smejala se dok mi je mrsila kosu lepljivom smesom brašna, vode, šećera i piljevine sa stola.

Onda sam porasla i poklonila mi je ranac.

Uvek ga nosim, mada u njega ne staju ni ključevi, ni novčanik, ni sitniš. Proguta ih rasparana postava i ispljune kad se najmanje nadam – u procep između kola i trotara, na ulaz u samoposlugu ili, ako je dobro raspoložena, na lepljivi pod neke kafane. Gledam torbu kao da je deo zapleta neke televizijske serije. Hranim svog unutrašnjeg Tantala pričama sa Netfliksa, HBO-a ili Amazona.

Ektor mi priča o Tantalu onog leta kad punim petnaest godina. Na selu. Jednom kada smo, kao i obično, pobjegli od Horhea, mog brata od tetke, i sakrili se na groblju.

– Ko ti se više sviđa, Silvija ili ja? I nemoj da kažeš Horhe – pita me Ektor dok me čvrsto drži za zglobove. – Ti si kao Tantal.

Ektor je stariji od mene, nosi naočare i čita debele knjige.

– Nemaš pojma ko je to, je l' da?

Odmahujem glavom i prilazim mu još bliže.

– Stvarno si, bre, nezajažljiva, da se čovek uplaši. Potpuno si luda, sve bi progutala – kaže. Sklanja mi pramen kose iza uвета. I nastavlja tišim glasom. – I svakoga.

Ljubi me. Ljubim ga. Odguruje me.

– I jebote, pravi si đavolak! Nateraćeš me da poludim zbog tebe! Misliš da je u redu to što radiš? – pita dok me ponovo privlači k sebi i ljubi me po vratu. Stavlja mi ruke pod majicu i steže mi grudi. Spušta pantalone i podiže mi suknju.

– Je l' da da ti se sviđam? Više nego Silvija, je l' tako? Kaži mi da ti se ovako sviđa, ovako, ovako. Kaži mi da znaš da moram to da uradim, da sam tvoj sluga. Da to radim samo zbog tebe. Kaži...

Ektor ne prestaje da govori dok prodire u mene.

Stariji je tri godine i obožava da se tučamo na groblju. On je prvi muškarac koji se ne stidi da mi kaže bilo šta samo da bih legla s njim. Pravim se da sam iznenađena, naivna, devojka slatkog i lukavog osmeha koja se svima hvali. Koja sve zna. I koja sve hoće.

Skoro da i sama verujem. Ne znam. Te večeri tražim ko je bio Tantal.

Od tada mitološko čudovište živi u meni; sa uživanjem guta serije, ali ga ne drže sitog zadugo. Svuda oko sebe tragam za ostalim sastojcima koji prate čarobne prizore sa ekrana: mirisni štapići, sveće, beli luk i žabe. Koncentrišem se ne bih li čula melodiju,

malo mračnu i malo razigranu, koja bi razbila monotoniju scenografije.

I gutam; kašičicu po kašičicu hranim đavola, proždirem serije kao da prelistavam katalog poželjnih života: prvo bih korejskog partnera, pa bih da ofarbam kosu u crveno, pa da budem psihijatar. Neverovatno je kako televizija zna šta ja želim.

Ranac me, naprotiv, vezuje za terasu, za kredenac sa domaćom marmeladom od kruške kojoj je istekao rok, za pocepana pisma elektrodistribucije, prazne folije tableta koje se i dalje čuvaju u kutiji, za nju i njene gumene ruke koje jednog toplog dana na terasi uživaju ranac. Bez muzike. I sa puno magije.

Sa svakim ubodom igle Termita pripoveda deo tužne i univerzalne priče.

– Kriti se, kriti se, kriti se... možeš da se kriješ na razne načine, neki funkcionišu, samo treba ti *sama* da se sakriješ. Nemoj nikada ništa da nosiš sa sobom. Jer ti onda samo preostaje da se praviš da te nema. Baš tako. Pravi se čak i kad se kriješ.

Kad joj se potroši konac, traži drugi slične boje, spoji niti i zajedno ih uvrne između dva prsta.

– Možeš da pokloniš bilo šta, naravno. Čak i ono što niko ne razume. Kad treba, čak i sopstvenu ćerku.

Onda se ugrize za donju usnu i pevušić rupici za dugme.

– Tako je, sakrij ćerku, pokloni je guji. Pretvaraj se.

Čini mi se da čujem još nešto pre nego što počne oluja. Termita se namrštena krije od crnih oblaka. Uživam u odjeku njenih reči pre nego što i ja uđem sa njom unutra. U kuhinji njeni koščati prsti kuckaju po stolu kao nožice bubašvaba koje se kriju od metle. Kao prigušeno glockanje buba u drvetu.

Batine. Vlaga. Glad.

– Šta si tu stala? Uradi nešto. Pretvaraj se.

I ja slušam. Trideset osam godina dosledno izvršavam Termitina naređenja; zato se pretvaram: tokom osam i po sati sam B73, operaterka u kol-centru. Radim u službi za žalbe i pitanja. Tokom osam i po sati slušam žalbe, uvrede, pretnje i poneku nepristojnu ponudu:

Život si mi sjebala.

Ti si obična jebena lopuža.

Nije te sramota da tu radiš?

Kučko.

Ubiću te, prebiću te i silovaću te, nije važno kojim redom.

Izmišljam sebi ime i mesto: ja sam Izolda, javljam se iz Malage. I tokom tih osam i po sati odgovaram na žalbe, uvrede i pretnje.

Ponekad izgovaram neubedljive ponude:

Tačno. Nova ponuda bi rešila vaš trenutni problem i pružila vam bolju uslugu; ako hoćete, povezaću vas sa koleginicom iz sektora za ugovore.

U međuvremenu jedem: otvaram paket krofni, umačem ih u kafu i prebacujem poziv. Gutam rebrasti čips sa ukusom šunke, jezikom odlepljujem gumene bombone i smoki od kutnjaka. Ruke mi se cackle od masti; tastatura se jedva vidi koliko je prljava. Rajf koji nosim na glavi mi je zalepljen za teme i zapliće se o sede vlasi. Imam utisak da je on jedna od Meduzinih zmija koje mi sikću sve ono što tokom smene moram da slušam. Radno mesto mi se lepi za kožu.

Ko misli da mogu jednostavno da prestanem da žderem, da bih mogla češće da perem ruke, da se malo odlepim od stolice, – vara se. Iz ranca vire crveni sjajni lilihipi. Prizivaju me i trpam ih u usta.

Usred raznoraznih poziva, Izolda je ljubazna, ima topao glas i uliva poverenje. Tokom osam i po sati, za 960 evra mesečno, imaju nas. Izoldu. I moju štroku.